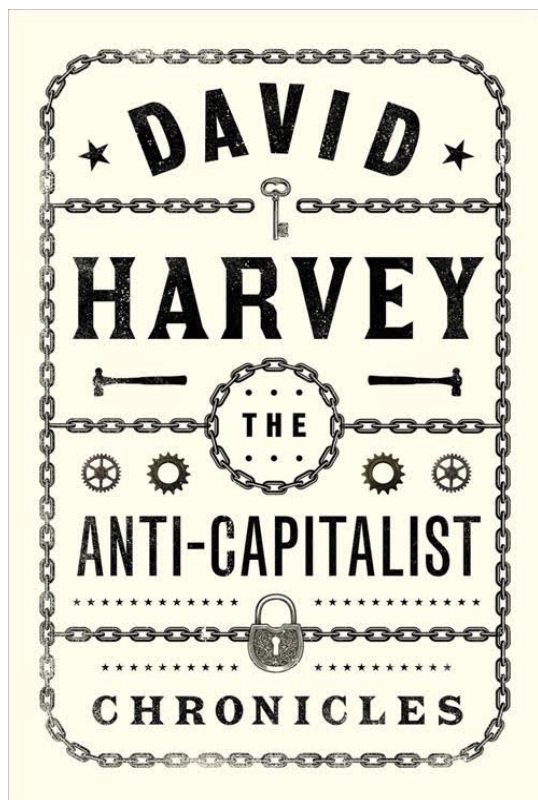

Wojciech Łobodziński

David Harvey jest prawdopodobnie najbardziej znanym żyjącym marksistowskim intelektualistą na świecie. Przez dziesięciolecia przybliżał publiczności na całym świecie przystępne analizy globalnego kapitalizmu. Dziś oferuje nam lekturę *The Anti-Capitalist Chronicles*, tekstów teoretycznych i publicystycznych, które mają dać odbiorcom i odbiorczyniom narzędzia do socjalistycznej działalności politycznej.

Harvey to utytułowany uczony (geograf) i autor ponad dwóch tuzinów książek, w tym tak głośnych prac jak *Seventeen Contradictions and the End of Capitalism* (2014) oraz *Marx, Capital, and the Madness of Economic Reason* (2017). Polscy czytelnicy mieli szansę zapoznać się z jego pracami pt. *Bunt Miast. Prawo do miasta i miejska rewolucja* (2012), *Przestrzenie globalnego kapitalizmu*. W stronę teorii rozwoju nierównego geograficznie (2016) oraz podręcznikami ułatwiającymi lekturę I i II tomu *Kapitału* Marksa wydawanych przez Wydawnictwo Ekonomiczne „Heterodox”. Harvey współpracuje również ze środowiskiem *Res Publici Nowej i Praktyki Teoretycznej*, które stale publikują jego teksty.

Szczególnie wnikliwą analizę dorobku Davida Harveya przedstawił w swej książce *Goodbye Mr. Postmodernism*. Teorie społeczne myślicieli późnej lewicy, niezwykle oryginalny w swych badaniach polski filozof Bartosz Kuźniarz. W swej pracy zestawiał on Davida Harveya z takimi myślicielami jak Terry Eagleton, Perry Anderson, Federic Jameson oraz Slavoj Žižek, tworzącymi jego zdaniem środowisko teoretyków odrzucających intelektualny bagaż

postmodernizmu. Samego Harveya badał on pod kątem jego niezwykle ciekawej koncepcji czasowo-przestrzennej kompresji produkcji późnokapitalistycznej, związanej nierozzerwalnie właśnie z postmodernizmem, zawartej w książce *The Condition of Postmodernity* (1991). W skrócie teoria ta głosi, że kapitalizm, zmagając się od samych swych początków z ograniczeniami przestrzennymi i fizycznymi, musiał w pewnym momencie swego rozwoju, powodowany logiką ciągłego wzrostu, granice te przekroczyć. Rozwiązaniem pozornie nierozwiązywalnego problemu okazało się podążenie w kierunku estetyzacji towarów i tworzenia nowych podmiotowości, co z jednej strony zwiększyło możliwości samej produkcji towarów, a z drugiej otworzyło nową rzeczywistość towarów niematerialnych, dziś kojarzonych w pierwszej kolejności z marketingiem.

Najbardziej jednak znanym przedsięwzięciem teoretycznym Harveya jest perspektywa dotycząca neoliberalizmu jako projektu klasowego, ujmowanego w ramach kategorii teoretycznych Antonio Gramsciego.

Ujmuje ona powstanie neoliberalizmu jako reakcję klas posiadających na falę masowego antykapitalizmu lat 70. Obejmował on i kraje Ameryki Łacińskiej – tragiczna postać Salvadora Allende jest powszechnie znana, ale też samo kapitalistyczne centrum. Przypomnijmy choćby Wielką Brytanię pod rządami Harolda Wilsona oraz Włochy pogrążone w latach ołowiu. Okres ten, dziś niejako zniekształcony i zapomniany przez pryzmat dzisiejszej ideologii, świetnie ukazują nam dzieła filmowe pochodzące z tamtych lat, tworzone między innymi przez Costę-Gavrasa, m.in. *Z* (1969) i *Stan Oblężenia* (1972), Elio Petriego *Klasa robotnicza idzie do raju* (1971), czy też *Śledztwo w sprawie obywatela poza wszelkim podejrzeniem* (1970), oraz Gillo Pontecorvo i jego *Bitwę o Algier* (1966). Dziś niejaka archeologię tego okresu prezentuje nam Enzo Traverso w swej niedawno przetłumaczonej na język polski *Lewicowej melancholii* (2020), która zasługuje skądinąd na odrębne omówienie. Zdaniem Harveya zręczne zabiegi polityczne pozwoliły narracji kapitalistycznej połączyć część postulatów rewolucji tych lat z nowym neoliberalnym postrzeganiem wolności indywidualnej. To utorowało drogę do prywatyzacji państwa dobrobytu i stworzenia „socializmu dla bogatych”, czy też „komunizmu kapitału”.

Najnowsze publicystyczne przedsięwzięcie Harveya, *The Anti-Capitalist Chronicles* (2020) oferuje dwie rzeczy. Zawiera użyteczne komentarze na temat kryzysów globalnego kapitalizmu i socjalistycznych możliwości, jakie otwierają się we współczesnej koniunkturze. Ale jest to również bardzo przystępny podręcznik prowadzący do najbardziej ekscytujących obszarów intelektualnego dorobku Harveya.

Czytelnicy i czytelniczki zaznajomieni już z twórczością Harveya docenią, jak ożywia on koncepcje i wystąpienia z różnych okresów swojej kariery, wnikliwie i świeżo komentując rzeczy fundamentalne: od finansjalizacji polityki i relacji społecznych przez rozwój miast po geopolityczne i militarne zmagania światowych potęg. Natomiast osoby do tej pory niezaznajomione z twórczością Harveya z pewnością znajdą w *Kronikach* wystarczającą zachętę do rozpoczęcia długiej i owocnej podróży przez jego bogatą twórczość.

Podstawowe założenie książki brzmi: globalny kapitalizm stoi w obliczu szeregu kryzysów egzystencjalnych, z których wiele jest produktem własnych wewnętrznych sprzeczności kapitału, jak i jego dzisiejszej postaci, neoliberalizmu.

Takie postawienie sprawy z pewnością będzie rezonować z poglądami wielu osób, które przeżyły katastrofy roku 2020, poprzedzane przez uwerturę poprzedniej dekady. Jednak w książce przewija się też druga teza, trochę mniej oczywista, a jednak chyba ważniejsza: socjaliści i socjalistki muszą dojść do bardziej holistycznej oceny przeszkód, które stoją na

drodze wcielania w życie programów antykapitalistycznych.

Aby odnieść sukces, mówi Harvey, socjaliści muszą postawić sprawę na ostrzu noża. Na inne rozwiązania czas już był. Dziś z jednej strony istniejące systemy dystrybucji i infrastruktury oplatającej wszelkie gałęzi dzisiejszego świata pracy i reprodukcji wydają się „zbyt duże, by upaść”, podczas gdy z drugiej strony te same systemy załamują się pod ciężarem własnych sprzeczności i zamykają przed nami możliwość spokojnej egzystencji i rozwoju, narażając na szwank możliwość harmonijnych relacji między ludzkością a światem przyrody. Widzimy, patrząc przez okno na świat pogrążony w żałobie i niekończącym się lockdownie. Nietrudno się zgodzić z dość oczywistą tezą, że to właśnie rozwinięte do granic możliwości połączenia infrastrukturalne zglobalizowanego świata są właśnie przyczyną tak szybkiego rozwoju pandemii COVID-19, a coraz głębsza eksploatacja fauny i flory jest powodem samego powstania wirusa.

Niektóre rozdziały, jak te dotyczące odradzania się polityki anty-oszczędnościowej w Chile i rosnącego znaczenia Chin w globalnym porządku gospodarczym, rozwijają analizy tematów, którymi Harvey zajmuje się od dziesięcioleci. Ukazują je w nowych kontekstach zmieniającego się świata. Inne części książki traktujące o antykapitalizmie w czasach pandemii COVID-19, angażują się w spekulatywne komentarze na temat geopolitycznych, środowiskowych i technologicznych napięć, które są płynne i wciąż się rozwijają. W ten sposób książka dzieli się na trzy uzupełniające się i przeplatające wzajemnie osie narracyjne.

Jedna z nich opisuje działanie późnego kapitalizmu i jego wychodzące na wierzch braki, ujawniające się w ramach regionalnych lub globalnych kryzysów. Harvey dokonuje zestawień nieoczywistych, które po lekturze stają się przerażająco logiczne. Na przykład w rozdziale 8, zatytułowanym Geopolityka kapitalizmu rozległa narracja prowadzi nas od imperialnych wojen opiumowych w Chinach do pokryzysowej polityki oszczędnościowej w dzisiejszej Grecji. W rozdziale 14 podejmuje marksistowską krytykę niekończącego się wzrostu, czyli samej esencji kapitalizmu, aby zaoferować zniuansowaną analizę polityczno-ekonomicznych źródeł nagromadzenia dwutlenku węgla napędzającego katastrofalne zmiany klimatyczne.

Oś druga to kwestie wewnętrznej logiki i sprzeczności gospodarki kapitalistycznej, niepozwalających jej często sprostać współczesnym wyzwaniom. Tu analiza schodzi głównie na poziom teoretyczny, ale Harvey nie zamyka się w wieży z kości słoniowej: jego wnioski pokazują realne implikacje wewnętrznych praw wytwarzania wartości dodatkowej, które są naturalne dla kapitału przemysłowego. Przykładowo w rozdziale Produkcja i realizacja Harvey wykorzystuje teorię wartości, aby opracować implikacje rozwoju gospodarki usługowej i nowych form konsumpcjonizmu dla składu klas pracujących w krajach zdeindustrializowanych, takich jak Wielka Brytania, czy też Stany Zjednoczone.

Trzecia oś zbioru opisuje wyzwania i radykalne możliwości związane z tworzeniem horyzontu socjalistycznej przyszłości.

Harvey rozważa możliwe drogi, którymi może podążać antykapitalistyczna transformacja, w tym możliwości, które mogą zostać wykorzystane przez robotników usytuowanych w różnych kontekstach geograficznych i narodowych.

Przekonuje, że polityka socjalistyczna musi zajmować się ochroną i rozwojem wolności indywidualnych, jak i zbiorowych. Widać u niego niejaką tęsknotę do masowej aktywności politycznej, którą dziś obserwować na żywo możemy głównie w krajach Globalnego Południa. Natomiast nie jest jeszcze zarysowana u Harveya figura podmiotu politycznego mogącego wstrząsnąć kapitalistycznym centrum, na co wielu czeka, jak doskonale wiemy, z niemałym utęsknieniem. Nie jest to też manifest kreujący gotowe fundamenty polityki lewicowej. Raczej

podręcznik, który może stanowić punkt wyjścia do dyskusji i rozwijania bardziej złożonych wizji. Choć jest to książka zdecydowanie mniej naukowa, niż niektóre z innych prac Harveya, Kroniki stanowią ciekawy dodatek do biblioteki każdego, kto chce zgłębić dzisiejsze możliwości polityki antykapitalistycznej. Zdecydowanie można je polecić wszelkim organizacjom politycznym jako punkt wyjścia do dyskusji dotyczącej samej strategii politycznej, ale też kwestii bardziej szczegółowych. Tu na szczególną uwagę zasługują rozważania o Chinach, których coraz bardziej poważna konkurencja polityczno-ekonomiczna z USA, czy też Unią Europejską wymaga zrozumienia przez działaczy i działaczki kręgów lewicowych. Tekst Harveya dotyczący właśnie pozycji Chin w ostatnich globalnych kryzysach kapitalizmu jest do takiej debaty idealnym wstępem.

Wojciech Łobodziński <https://strajk.eu>

David Harvey, *The Anti-Capitalist Chronicles*, Pluto Press (UK), London 2020.

https://strajk.eu/antykapitalizm-potrzebny-od-zaraz-david-harvey-i-jego-podrecznik-dla-xxi-wiecznej-lewicy-recenzja/?fbclid=IwAR3STVA5LFPQv2gP8VdWSF6C-L4u_p0GGc6rapRUdknL9KPgIsOhOav-Ka0